

Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Bilgi ve Risk Tanıma Düzeylerinin İncelenmesi

Kenan BÜLBÜL*
Ahmet Burhan ÇAKICI**
Tuğba TÜRKKAN***

Özet

Çocukların ailelerinden sonra en çok zaman geçirdikleri yerin okullar olduğu düşünüldüğünde, çocuğun korunmasına dair en büyük sorumluluğun öğretmenlerde olduğunu söylemek mümkündür. İstismarın tanınması ve yetkili makamlara bildirilmesinde çoğunlukla ve ilk olarak öğretmenler görev alır, ayrıca bu kişiler aile dışında çocuğun iletişim kurduğu ilk yetişkinlerdir. Özellikle çocuklarla uzun süreli ve yakın etkileşim halinde olan sınıf öğretmenlerinin konuya ilişkin farkındalıklarının artırılması durumun tespit edilmesi ve erken dönemde müdahale edilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu araştırmanın amacı, Gümüşhane ilinde çalışan sınıf öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi ve risk tanıma düzeylerinin belirlenmesidir. Çalışma nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Gümüşhane ili merkezinde görev yapan ve amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen 52'si kadın (%54,2), 44'ü erkek (%45,8) olmak üzere 96 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Uygulamalar gerekli izinler alındıktan sonra öğretmenlerle toplu veya bireysel görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu ve Uysal (1998) tarafından geliştirilen Çocuk istismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanımlanmasına Yönelik Ölçek Formu (ÇİİBRTÖ) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, sınıf öğretmenlerinin çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi ve risk tanıma düzeylerinde yetersizlikler olduğu yönünde olup bu bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Çocuk İstismarı
Çocuk İhmali
Risk Tanıma
Sınıf Öğretmeni

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 20.10.2019
Kabul Tarihi: 16.12.2019
Elektronik Yayın Tarihi: 25.12.2019

DOI: 11..11111/ted.xx

* MEB, k_bulbul@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7527-6082

**Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, ahmetburhan@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4848-3278

***Gümüşhane Üniversitesi, turkkan83@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3955-6597

Examination of the Levels of Primary School Teachers' Knowledge And Risk Recognition About Child Abuse And Neglect

Kenan BÜLBÜL*
Ahmet Burhan ÇAKICI**
Tuğba TÜRKKAN***

Abstract

Considering that schools are the place where children spend the most time after their parents, it is possible to say that teachers have the greatest responsibility for child protection. Teachers often and first take part in the recognition and reporting of abuse to the competent authorities, they are also the first adults outside the family to communicate with the child. Especially increasing the awareness of primary school teachers who interact closely and long-term with children is very important in terms of detecting cases and early intervention. The aim of this research is to determine the level of knowledge and risk recognition of child abuse and neglect of the primary school teachers in Gümüşhane province. The study was conducted in accordance with the descriptive survey model, one of the quantitative research methods. During the 2018-2019 academic fall semester, all classroom teachers working in Gümüşhane city center were included in the study and 96 teachers including 52 women (54.2%) and 44 men (45.8%) who agreed to participate in the study were reached. Applications were conducted by collective or individual interviews with teachers after the required permits were obtained. Demographic data form and Identifying Signs and Risks of Child Abuse and Neglect scale form developed by Uysal (1998) were used as data collection tools. According to the data obtained from the study, there are insufficiencies in the knowledge and risk recognition levels of primary school teachers about child abuse and neglect, and the findings are discussed in the light of the literature.

Keywords

Child Abuse
Child Neglect
Risk Recognition
Primary School Teachers

About Article

Sending Date: 20.10.2019
Acceptance Date: 16.12.2019
Electronic Issue Date: 25.12.2019

DOI: 11..11111/ted.xx

GİRİŞ

Çocuk istismarı; tıbbi, hukuki, sosyal yönleri olan ve bireyin tüm yaşamını olumsuz yönde etkileyen önemli bir halk sağlığı sorunudur. Çocuk istismarı kavramı birçok disiplinin inceleme alanına giren bir olgu olup, farklı alanlardan farklı uzmanlar tarafından çeşitli

* MEB, k_bulbul@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7527-6082

** Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, ahmetburhan@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4848-3278

*** Gümüşhane Üniversitesi, turkkan83@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3955-6597

biçimlerde ele alınmakta ve tanımlarda farklı noktalar vurgulanmaktadır. Örneğin; hukuk alanında çalışan bireyleri istismar olgusunu incelerken, istismar eden kişinin niyetini değerlendirir. Öte yandan sağlık alanında çalışanlar, istismar sonucu meydana gelen fiziksel bulguları değerlendirir. Ruh sağlığı çalışanları da istismara maruz kalan bireylerin psikolojik yönden uğradığı zararı ve istismar sonucunda oluşan gelişimsel problemleri inceler. Ayrıca disiplinler arası özelliğinin yanı sıra, toplumsal ve kültürel farklılıklar da istismar olgusunu tanımlarken güçlükler açmaktadır (Kozcu,1991). Örneğin, batılı bir araştırmacının Türkiye’de uygulanan bazı çocuk yetiştirme ve disiplin biçimlerini (tokat atma, kulak çekme, kundaklama) istismar kapsamında değerlendirmesi mümkündür. Ancak söz konusu kültürde bu uygulamaları daha kapsamlı inceleyen bir başka araştırmacı, bu uygulamaları istismar dışında bırakabilmektedir (Olsson, 1981). Her ne kadar farklı disiplinler ya da araştırmacılar istismar olgusunu kendi anlayışından yola çıkarak değerlendiriyor olsa da istismarın yıkıcı sonuçları tüm tanımlamalarda ortaktır.

Çocuk istismarı “bir sorumluluk, güven veya güç ilişkisi bağlamında, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi ve saygınlığı açısından, fiilen zararlı veya potansiyel olarak zararlı sonuçlar verebilecek her tür fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal veya ihmalkâr davranış veya ticari amaçlı ya da başka tür sömürü” olarak tanımlanmaktadır (UNICEF, 2016). Çocuk istismarı tüm dünyada görülen ciddi bir sorun olup istismarın türü, çocuğun cinsiyeti, kültürel özellikler gibi faktörlere bağlı olarak değişmekte ve yaygınlık oranının %1 ile %35 arasında değiştiği bildirilmektedir (Gilbert vd., 2009). Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan bir çalışmada 1986-1993 yılları arasında çocuk istismarının tüm türlerinde %67 oranında artış görüldüğü ve istismar mağduru çocukların sayısının 931000’den 1553800’e ulaştığı ifade edilmiştir (Sedlak & Broadhurst, 1996). Dube, Felitti, Dong, Chapman, Giles ve Anda (2003) tarafından gerçekleştirilen retrospektif bir çalışmada, Kaliforniya’da bir bakım kliniğine başvuran 8613 yetişkinle çalışılmıştır. Katılımcıların %26.4’ünün çocukluklarında tekmelenme, bir cisimle vurulma, dövülme gibi fiziksel istismar türlerine maruz kaldıkları belirlenmiştir. Hong Kong’ da 13-15 yaşları arasında bulunan lise öğrencisi toplam 2489 ergene anket uygulanarak yürütülen bir çalışmada, ergenlerin %15,1’i aileleri tarafından yaralanacak biçimde dövüldüğünü ifade etmiştir (Lau, Chan, Lam, Choi & Lai, 2003). Cowen’in(1999) 35 ülkeyi kapsayan ve çocukluk çağı travmalarının yaygınlığını araştırdığı çalışmasında her 100 çocuktan 33’ünün kötü muameleye maruz kaldığı, bu çocukların yaklaşık yarısının ihmal edildiği ve %26’sının fiziksel istismara maruz kaldığı saptanmıştır. ABD’de mağduriyet ile ilgili gerçekleştirilen bir başka bir çalışmada evde bulunan çocuklara telefonla ulaşılarak anket çalışması yapılmış ve onlara şiddet deneyimleriyle ilgili sorular sorulmuştur. Araştırma sonucunda çocukların 1/8’inin kötü muamelenin herhangi bir türüne maruz kaldığı ve %50’sinden fazlasının son bir yılda fiziksel istismara uğradığı tespit edilmiş ve çalışmada çocuklara uygulanan istismar türleri ve zorbalığın ne denli yaygın olduğu vurgulanmıştır. Yine aynı araştırmada ergenlere uygulanan en yaygın istismar türünün fiziksel istismar olduğu, özellikle ergenlere diğer yaş gruplarına göre daha sıklıkla tokat atıldığı, küfür edildiği, evden kovma ve eve almama gibi tehditlere maruz bırakıldıkları belirtilmiş; ihmalin ise tüm yaş gruplarında eşit olduğu saptanmıştır. Bu toplumsal araştırma; fiziksel istismarın belirtilen oranlardan kırk kat daha sık, cinsel istismarın ise on beş kat daha fazla olduğunu ortaya çıkarmıştır (Finkelhor, Ormrod, Turner & Hamby, 2005). Türkiye’de çocuk istismarının ve aile içi şiddetin yaygınlığını belirlemek üzere yürütülen bir araştırmada ise; 7-18 yaşları arasında yer alan çocukların %43’ünün fiziksel istismar türüne, %51’inin duygusal istismar türüne, %25’inin

de ihmale uğradığı belirlenmiştir (BAAK, 2010).Yine Türkiye’de Boğaziçi Üniversitesi’nin (2013), 0-8 yaşları arasındaki çocukların maruz kaldığı aile içi şiddetin yaygınlığını belirlemek üzere yaptığı bir diğer araştırmada, ebeveynlerin %74’ünün çocuklarına karşı duygusal şiddet yöntemlerine, %23’ünün ise fiziksel şiddet türüne başvurdukları belirlenmiştir (Müderrişoğlu ve diğ., 2014). 2018 yılı Türkiye çocuk istismarı raporunda da çocuk mağdur sayısı 2014 yılında 74064 iken 2016 yılında bu sayının 83552’ye yükseldiği, genel olarak cinsel istismar mağduru çocuk sayısının da %33 oranında arttığı bildirilmektedir (İmdat & Asuma, 2018).

Çocukluk çağı istismar yaşantılarının, tüm gelişim alanlarında olumsuz etkilere sahip olduğu bilinmektedir. Hem fiziksel hem de psikolojik açıdan çocuk büyük hasara uğramaktadır. Örselenme yaşantıları çocuk üzerinde çeşitli olumsuz etkiler yaratabilmekte hatta bu etkiler erişkin dönemde de varlığını sürdürmektedir. Yapılan pek çok araştırmada çocukluk çağı örselenmelerinin, yetişkin dönemdeki farklı ruhsal bozukluklar ile ilişkisine değinilmiş, istismar yaşantılarına maruz kalan bireylerin, duygu durum ve kaygı bozuklukları, örselenme sonrası gerginlik bozukluğu; dissosiasyon, konversiyon, alkol ve madde kullanımı, özkıyım ve intihar girişimleri gibi psikiyatrik bozukluklara daha fazla eğilimlerinin olduğu, bunların yanı sıra sosyal ilişkilerinde daha duyarlı, çekimser ve güvensiz tutumlar sergiledikleri ve daha fazla yalnızlık eğilimi gösterdikleri bildirilmiştir (Altıparmak, 2008; Bruce vd., 2013; Clark, Thatcher & Martin, 2010; Dubowitz, Papas, Black & Starr, 2002; Karakuş, 2012; Kounou vd., 2013; Erol, Ersoy & Mete, 2013; Norman vd., 2012; Springer vd., 2007; Türkkan, 2017; Zlotnick, 2008).

Çocukların aileleri dışında en fazla zaman geçirdikleri yerin eğitim kurumları olduğu düşünüldüğünde çocuklardaki normal dışı davranışların belirlenmesinde ve bu yönde müdahalelerde bulunulmasına yönelik en büyük sorumluluğun okullarda görev alan öğretmenler de olduğu söylenebilir. İstismarın tanınması ve yetkili makamlara bildirilmesinde çoğunlukla ve ilk olarak öğretmenler görev almaktadır, ayrıca bu kişiler aile dışında çocuğun iletişim kurduğu ilk yetişkinlerdir. Dolayısıyla eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin, çocuğa yönelik istismarın erken tespiti ve müdahale edilmesinde önemli bir role sahip olduğu söylenebilir. Özellikle sınıf öğretmenleri, branş öğretmenlerine göre çocuklarla daha fazla zaman geçirme, etkileşimde bulunma, çocuklardaki değişimleri hem kesitsel hem de boylamsal anlamda gözlemleyebilme ve farklılıkları algılayabilme imkanına sahip olduklarından istismarı tanımlama açısından önem taşımaktadır. Örneğin, deneyimli ve çocuk istismarı konusunda bilgili bir sınıf öğretmeni, öğrencisinin yüzünde ya da vücudunda gördüğü morluk ya da yara izleri ile ilgilenerek, başına ne geldiğini araştırabilir; davranışlarındaki içe kapanma, keyifsiz görünme, dikkatini toplayamama, okul başarısında düşme, hırçınlık, saldırganlık vb. değişiklikleri gözlemleyebilir ve öğrencisinin kendisiyle konuşması için uygun ortamı yaratabilir. Böylece öğrenciye yararlı olabilecek çözümler üretilmesine katkıda bulunabilir (Şahin ve Beyazova, 2001).Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin çocuğun istismarına ilişkin tüm bu fonksiyonları yerine getirebilmeleri için çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi ve risk tanıma düzeylerinin yeterli olması gerekmektedir.Bu çalışma ile sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik bilgi düzeylerinin tespit edilmesi ve bazı demografik değişkenlere dayalı olarak istismarın belirtilerinisaptayabilme durumlarının farklılaşp farklılaşmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırma, Gümüşhane ilinde çalışan sınıf öğretmenlerinin “çocuk istismarı” olgusuna ilişkin bilgi ve risk tanıma düzeylerinin tespit edilip, bazı demografik değişkenlere dayalı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla da aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaya çalışılmıştır.

1. Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili eğitim alma ve kendilerini yeterli hissetme durumları nedir?
2. Sınıf öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaliyle karşılaşma durumunda kurum istismar prosedürüne ve nereye bildirim yapılması gerektiğine ilişkin bilgi düzeyleri nasıldır?
3. Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlama düzeyleri nasıldır?
4. Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeyleri cinsiyete dayalı olarak farklılaşmakta mıdır?
5. Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeyleri medeni durumlarına dayalı olarak farklılaşmakta mıdır?
6. Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeyleri yaş değişkenine dayalı olarak farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Çalışmada Gümüşhane ilinde görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu tip çalışmalarda amaç bir grubun mevcut özelliklerini belirlemek amacıyla verilerin toplanmasıdır. Bu bağlamda çalışma nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Çalışma Grubu

Mevcut araştırmanın çalışma grubunu Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan devlet okullarında çalışan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Gümüşhane il merkezinde görev yapan ve amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi (Cohen, Manion & Morrison, 2007; s.114) ile belirlenen 52’si kadın (%54.2), 44’ü erkek (%45.8) olmak üzere 96 sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Uygulamalar gerekli izinler alındıktan sonra öğretmenlerle toplu veya bireysel görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcılara araştırmanın konusu, amacı ve veri toplama araçlarının içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Ölçme araçlarının doldurulması yanıtlayıcılara bağlı olarak 25-30 dakika sürmüş olup, bu süre içerisinde katılımcılardan gelen sorular gerekli dönütler verilerek açıklanmıştır. Araştırma grubunda yer alan öğretmenlere ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Araştırma Grubuna İlişkin Bazı Tanımlayıcı Bilgiler

Faktör	Değişken	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	52	54.2
	Erkek	44	45.8
Medeni durum	Bekar	85	88.5
	Evli	9	9.4
	Boşanmış	2	2.1
Yaş	25-29	16	16.7
	30-39	53	55.2
	40 ve üzeri	27	28.1

Veri Toplama Aracı

Demografik Bilgi Formu: Araştırma için oluşturulan bu form iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm araştırmaya katılan öğretmenlerle ilgili, cinsiyet, medeni durum, yaş, mesleki kıdem gibi sorulardan oluşurken, ikinci bölüm ise öğrenimleri esnasında çocuk istismarı konusunda eğitim alma durumu, kendini çocuk istismarı konusunda yeterli görme durumu, çocuk istismarı konusunda eğitim alma istekleri, herhangi bir istismar durumunda ne yapacakları ve çalıştıkları kurumlarda istismar prosedürlerinin olup olmadığı şeklinde daha çok öğretmenlerin mevcut durumlarını betimlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanımlanmasına Yönelik Ölçek Formu: Uysal (1998) tarafından geliştirilen bu form; “İstismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtileri (İÇÜFB)”, “Çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtiler (İİÇDB)”, “İhmalin çocuk üzerindeki belirtileri (İÇÜB)”, “İstismar ve ihmale yatkın ebeveyn özellikleri (İİYEÖ)”, “İstismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri (İİYÇÖ)”, ve “Çocuk istismarı ve ihmaliinde ailesel özellikler (ÇİİAÖ)” başlıklı 6 alt ölçek bulunan ve 67 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Her madde için “çok doğru”, “oldukça doğru”, “kararsızım”, “pek doğru değil”, “hiç doğru değil” sözcüklerinden oluşan beş dereceli yanıt seçenekleri bulunmaktadır. Ölçeğin; 3, 5, 8, 10, 12, 14, 16, 27, 28, 30, 32, 34, 41, 42, 46, 49, 52, 54, 56, 59, 61, 63 numaralı maddeleri ters olarak kodlanmaktadır. Ölçek puan ortalaması her madde için verilen cevapların toplanarak madde sayısına bölünmesi ile elde edilmektedir. Ölçek ve alt ölçeklerden alınan puanların ortalamasının 5’e yaklaşması çocuk istismarının ve ihmalinin belirtileri ve risklerine yönelik bilgi sahibi olduklarını, 3’ten uzaklaşması ise bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir. Bu çalışmada ölçek için elde edilen Cronbach alfa değeri .87 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizine başlamadan önce kayıp veri analizi, normal dağılım analizi ve uç değer analizleri gerçekleştirilmiştir (Field, 2013). Yapılan analiz sonrasında 96 sınıf öğretmeni üzerinden analizler SPSS 24 paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Normallik varsayımı bir değişkene ait gözlemlenen verilerin normal dağılıma uyum derecesiyle ilgili sonuçları ifade etmektedir (Field, 2013). Bu araştırma kapsamında değişkenlerin çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri incelenerek normal dağılıma uygun olup olmadıkları incelenmiştir.

Tablo 2. Ölçeklerden Elde Edilen Puan, Ortalama, Standart Sapma, Minimum-Maksimum, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

Değişkenler	Ort.	Ss	Min-Maks.	Çarpıklık		Basıklık	
				Değer	Hata	Değer	Hata
İÇÜFB	70.76	7.29	55-90	.17	.24	-.19	.48
İİÇDB	56.12	5.78	42-68	-.10	.24	-.48	.48
İÇÜB	27.21	4.10	17-35	.05	.24	-.45	.48
İİYEÖ	40.59	6.23	26-58	.53	.24	.47	.48
İİYÇÖ	19.51	3.56	11-30	.83	.24	1.19	.48
ÇİİAÖ	29.78	4.96	12-40	-.06	.24	.83	.48

Buna göre Tablo 2'deki veriler incelendiğinde bütün basıklık ve çarpıklık değerlerinin istendik aralıkta olduğu dikkat çekmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu bakımdan araştırma kapsamındaki değişkenlerin her birinin normal dağılıma sahip olduğu ve normallik varsayımını karşıladığı sonucuna varılmıştır (Tablo 2). Dolayısıyla frekans, yüzde, aritmetik ortalama, bağımsız t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile verilerin çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “çocuk istismarı” olgusuna ilişkin bilgi düzeyleri incelenmeden önce çalışmanın birinci alt problemi doğrultusunda, öğretmenlere öğrenimleri sırasında bu konuya yönelik eğitim alıp almadıkları ve istimara ilişkin kendilerini yeterli görüp görmedikleri sorulmuştur.

Tablo 3. Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmali ile İlgili Eğitim, Yeterlik ve Bilgi Alma İsteği

Faktör	Değişken	Frekans (f)	Yüzde (%)
Öğrenimi sırasında çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim alma durumu	Evet	53	55.2
	Hayır	43	44.8
Kendini çocuk istismarı ve ihmali konusunda yeterli görme durumu	Çok Yeterli	7	7.3
	Yeterli	44	45.8
	Kısmen Yeterli	40	41.7
	Yeterli Değil	4	4.2
	Hiç Yeterli Değil	1	1.0
Çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi alma isteği	Evet	69	71.9
	Hayır	27	28.1

Buna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin 53'ü (%55.3) çocuk istismarı ile ilgili eğitim aldığını belirtirken 43'ü (%44.8) eğitim almadığını belirtmiştir. Araştırma grubundaki öğretmenlerin %44'ü kendisini çocuk istismarı konusunda yeterli görürken, %40'ı kısmen yeterli görmektedir. Buna bağlı olarak öğretmenlerin %71.9'u konu hakkında bilgi almak istediğini belirterek bir bakıma bu konu ile yakından ilgilendiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 4. Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaliyle Karşılaşma Durumunda Yapacakları ve Kurum İstismar Prosedürüne İlişkin Bulgular

Faktör	Değişken	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çalışılan kurumda istismar prosedürünün bulunup bulunmadığı	Var	72	75.0
	Yok	24	25.0
Herhangi bir istismar durumuyla karşılaştığında nereye bildirimde bulunacağı	Adli rapor tutarım	1	1.0
	Cumhuriyet savcılığına yazılı bildirim yaparım	8	8.3
	Polise haber veririm	37	38.5
	Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne haber veririm	6	6.3
	İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bildirim yaparım	29	30.2
	Bir üst amire bilgi veririm	15	15.6

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda, herhangi bir istismar durumuyla karşılaşmaları halinde öğretmenlerin ne yapacakları değerlendirildiğinde, %38.5'i polise haber vereceğini, %30.2'si İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bildirim yapacağını, %15.6'sı ise bir üst amire bilgi vereceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin istismar vakasıyla karşılaştıklarında ne yapacaklarını tam olarak bilmedikleri söylenebilir. Ayrıca çalışmaya katılan öğretmenlerin %75'i çalıştığı kurumda istismar prosedürünün olduğunu belirtmektedir (Tablo 4).

Mevcut çalışmanın üçüncü alt problemi doğrultusunda öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlamaya ilişkin bilgi düzeylerini belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda, ölçeğin alt boyutlarından alınan puan ortalamaları incelendiğinde en yüksek madde puan ortalaması "ihmalin çocuk üzerindeki belirtileri" (İÇÜB) ($X=3.88$, $SS=.58$), en düşük madde ortalaması ise "istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri" (İİYÇÖ) ($X=3.25$, $SS=.59$) olarak tespit edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Ölçekten ve Alt Ölçeklerden Alınan Ortalama Puanlar

DEĞİŞKEN	N	Alt Ölçek		Madde Puan	
		X	Ss	X	ss
İÇÜFB	96	70.76	7.29	3.72	.38
İİÇDB	96	56.12	5.78	3.74	.38
İÇÜB	96	27.21	4.10	3.88	.58
İİYEÖ	96	40.59	6.23	3.38	.51
İİYÇÖ	96	19.51	3.56	3.25	.59
ÇİİAÖ	96	29.78	4.96	3.72	.62
ÇİİBRTÖ	96	243.98	23.99	3.64	.35

Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali belirti ve risklerine yönelik toplam ölçekten aldıkları madde puan ortalaması ($X=3.64$, $SS=.35$) ve diğer alt ölçeklerden alınan puan ortalamaları istendik değer olan 5.0'a kıyasla bilgi açığı olduğunu gösteren değerlerdir.

Mevcut çalışmanın dördüncü alt problemi doğrultusunda, öğretmenlerin cinsiyetlerine dayalı çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeyleri bağımsız t testi kullanılarak incelenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanımlanmasına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Cinsiyete Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

CİNSİYET	X	SS	Sd	t	p	Cohen's d	
İÇÜFB	Kadın	72.55	7.24	94	2.71	.008	.55
	Erkek	68.63	6.83				
İİÇDB	Kadın	57.34	6.12	94	2.29	.024	.47
	Erkek	54.68	5.06				
İÇÜB	Kadın	27.82	4.35	94	1.58	.115	.32
	Erkek	26.50	3.71				
İİYEÖ	Kadın	41.82	7.22	86.41	2.23	.028	.45
	Erkek	39.13	4.45				
İİYÇÖ	Kadın	19.82	3.75	94	.94	.347	.19
	Erkek	19.13	3.33				
ÇİİAÖ	Kadın	30.65	4.99	94	1.89	.061	.38
	Erkek	28.75	4.77				

Buna göre cinsiyete dayalı olarak istismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtilerini ($t_{(94)}=2.71$, $p<.05$) ve istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini tanıma ($t_{(94)}=2.23$, $p<.05$) anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre kadın öğretmenlerin İÇÜFB ortalamaları ($X=72.55$, $SS=7.24$) erkek öğretmenlerin ortalamalarından ($X=68.63$, $SS=6.83$); kadın öğretmenlerin İİYEÖ ortalamaları ($X=41.82$, $SS=7.22$), erkek öğretmenlerin ortalamalarından ($X=39.13$, $SS=4.45$) istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir. Kısacası kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre istismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtilerini ve istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini daha iyi tanımlamakta ve bilmektedirler (Tablo 6). Araştırmanın beşinci alt problemi kapsamında, öğretmenlerin medeni durumlarına göre çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeyleri tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile sınanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanımlanmasına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Medeni Duruma Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

MEDENİ DURUM	KT	Sd	KO	F	p	
İÇÜFB	Grup İçi	56.37	2	28.18	.52	.59
	Gruplar Arası	4995.11	93	53.71		
	Toplam	5051.49	95			
İİÇDB	Grup İçi	1.69	2	.84	.02	.97
	Gruplar Arası	3182.80	93	34.22		
	Toplam	3184.50	95			
İÇÜB	Grup İçi	2.04	2	1.02	.05	.94
	Gruplar Arası	1602.36	93	17.23		
	Toplam	1604.40	95			
İİYEÖ	Grup İçi	5.93	2	2.96	.07	.92
	Gruplar Arası	3683.22	93	39.60		
	Toplam	3689.15	95			
İİYÇÖ	Grup İçi	14.24	2	7.12	.55	.57
	Gruplar Arası	1191.75	93	12.81		
	Toplam	1205.99	95			

ÇİİAÖ	Grup İçi	6.13	2	3.06	.12	.88
	Gruplar Arası	2334.26	93	25.10		
	Toplam	2340.40	95			

Tablo 7'ye göre öğretmenlerin istismar ve ihmalin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeyleri medeni durumlarına dayalı olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Sırayla; $F_{(2, 93)} = .52, p > .05, \eta^2 = .01$; $F_{(2, 93)} = .02, p > .05, \eta^2 = .00$; $F_{(2, 93)} = .05, p > .05, \eta^2 = .00$; $F_{(2, 93)} = .07, p > .05, \eta^2 = .00$; $F_{(2, 93)} = .55, p > .05, \eta^2 = .01$; $F_{(2, 93)} = .12, p > .05, \eta^2 = .00$).

Çalışmanın altıncı alt problemi doğrultusunda, öğretmenlerin yaşlarına dayalı çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi düzeyleri tek yönlü varyans analizi (Anova) ile sınanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanımlanmasına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Yaş Değişkenine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

YAŞ		KT	Sd	KO	F	p	η^2
İÇÜFB	Grup İçi	260.89	2	130.44	2.53	.08	.05
	Gruplar Arası	4760.59	93	51.51			
	Toplam	5051.49	95				
İİÇDB	Grup İçi	345.05	2	172.52	5.65	.00	.10
	Gruplar Arası	2839.44	93	30.53			
	Toplam	3184.50	95				
İÇÜB	Grup İçi	115.80	2	57.90	3.61	.03	.07
	Gruplar Arası	1488.60	93	16.00			
	Toplam	1604.40	95				
İİYEÖ	Grup İçi	454.05	2	227.02	6.52	.00	.12
	Gruplar Arası	3235.09	93	34.78			
	Toplam	3689.15	95				
İİYÇÖ	Grup İçi	8.41	2	4.21	.32	.72	.00
	Gruplar Arası	1197.57	93	12.87			
	Toplam	1205.99	95				
ÇİİAÖ	Grup İçi	195.77	2	97.88	4.24	.01	.08
	Gruplar Arası	2144.62	93	23.06			
	Toplam	2340.40	95				

Tablo 8'e göre İİÇDB ($F_{(2, 93)} = 5.65, p < .05, \eta^2 = .10$), İÇÜB ($F_{(2, 93)} = 3.61, p < .05, \eta^2 = .07$), İİYEÖ ($F_{(2, 93)} = 6.52, p < .05, \eta^2 = .12$) ve ÇİİAÖ ($F_{(2, 93)} = 4.24, p < .05, \eta^2 = .08$) öğretmenlerin yaş değişkenine dayalı olarak anlamlı farklılaşmaktadır. Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni Post Hoc Testi sonuçlarına göre:

25-29 yaş arası öğretmenlerin İİÇDB alt ölçeği puan ortalamalarının ($X = 60.06, SS = 5.03$), 30-39 yaş ($X = 55.88, SS = 6.15$) ve 40 yaş ve üzeri ($X = 54.25, SS = 4.33$) ortalamalarından yüksek olması;

40 yaş ve üzeri öğretmenlerin İÇÜB alt ölçeği puan ortalamalarının ($X = 25.55, SS = 3.45$) 25-29 yaş ($X = 28.62, SS = 3.84$) ve 30-39 yaş ($X = 27.64, SS = 4.28$) İÇÜB ortalamalarından düşük olması;

40 yaş ve üzeri öğretmenlerin İİYEÖ alt ölçeği puan ortalamalarının ($X=37.59$, $SS= 4.30$) 25-29 yaş arası öğretmenlerin puan ortalamalarından ($X=44.12$, $SS= 6.55$) ve 30-39 yaş ($X=41.05$, $SS= 6.36$) düşük olması;

40 yaş ve üzeri öğretmenlerin ÇİİAÖ alt ölçeği puan ortalamalarının ($X=28.14$, $SS= 3.15$) 25-29 yaş arası öğretmenlerin puan ortalamalarından ($X=32.56$, $SS= 4.36$) düşük olması farklılığın kaynağı olarak gösterilebilir.

Buna göre genç öğretmenlerin (25-29 yaş) istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtilerini daha iyi tanımladıkları; ihmalin çocuk üzerindeki etkilerini, istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini belirlemede ve çocuk istismarı ve ihmaliinde ailesel özellikleri tanımlamada ise 40 yaş ve üzeri öğretmenlerin zorluklar yaşadıkları söylenebilir (Tablo 8).

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Sınıf öğretmenlerinin çocuğun istismarına ve ihmaline yönelik bilgi ve risk tanıma düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın birinci alt problemi kapsamında elde edilen sonuçlara göre, çalışmaya dahil olan sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin resmi bir eğitim alıp almadıkları sorusuna verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, öğretmenlerin %55.3'ünün konu ile ilgili eğitim aldığı, %44.8'inin de eğitim almadığı belirlenmiştir. Bu yanıtlar istismar olgularının hassasiyeti açısından düşündürücüdür. Araştırma grubundaki sınıf öğretmenlerinin %44'ü kendisini çocuk ihmal ve istismarı konusunda yeterli görürken, %40'ı kısmen yeterli görmektedir. Buna ek olarak sınıf öğretmenlerinin %71.9'u konu hakkında bilgi almak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, üniversitelerde seçmeli dersler kapsamında verilen "Çocuk Hakları" ve "Çocuk İstismarı ve İhmali" derslerinin, üniversitelerin Eğitim Fakültesi mezunlarına gerekli farkındalığın oluşması açısından yeterli gelmediğini ortaya koymaktadır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde meslek elemanlarının üniversite öğrenimlerinde istismara yönelik eğitim alma durumlarının farklılık gösterdiği görülmektedir. Erol'un (2007) yapmış olduğu çalışmada okulöncesi öğretmenlerinin % 66.9'u çocuk istismarı konusu ile ilgili eğitim aldığı, Pala'nın (2011) 171 öğretmen adayı ile yürüttüğü bir çalışmada, katılımcıların % 91.2'sinin eğitimleri sürecinde çocuk istismarına ilişkin herhangi bir ders almadığı belirlenmiştir. Dilsiz ve Mağden'in (2015) yürüttükleri çalışmada ise istismar olgusu ile ilgili eğitim almayan öğretmenlerin oranının ise % 73.7 olduğu bildirilmiştir. Yine bu araştırmanın bulgularına paralel olarak, Sağır'ın (2013) Kayseri ilindeki okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki görüşlerini ve farkındalık düzeylerini tespit etmek amacıyla yapmış olduğu çalışmada, öğretmenlerin %70.8'i istismar olgusuna yönelik bilgilendirilmeye ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Çocukluk döneminde maruz kalınan istismar yaşantılarının, çocukların sağlık ve gelişimlerine zarar veren; çocukta yaşam boyu kalıcı izler bırakan yapısı göz önüne alındığında, çocukların zamanlarını ev dışında en çok geçirdikleri yerler olan okullarda görev alan öğretmenler, istismar olgusunu tanımlayacak, buna müdahale edebilecek ve rehabilitasyon sürecinde çocuğa destek verebilecek donanımda olmalıdırlar. Bu nedenle özellikle çocuklarla aktif olarak zaman geçiren sınıf öğretmenlerinin, çocuk istismarı konusunda gerek lisans eğitimleri sırasında gerekse meslekleri süresince zorunlu, sürekli ve nitelikli eğitimlerle bilgilendirilmesi ve çocukların davranışlarında ya da görünümünde istismara bağlı olarak meydana gelebilecek değişiklikleri fark etmeleri sağlanmalıdır.

Mevcut çalışmanın ikinci alt probleminden elde edilen sonuçlara göre; herhangi bir istismar durumuyla karşılaşmaları halinde sınıf öğretmenlerinin ne yapacakları değerlendirildiğinde, %38.5'i polise haber vereceğini, %30.2'si İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bildirim yapacağını, %15.6'sı ise bir üst amire, % 6.3' ü ise ASP İl Müdürlüğüne bilgi vereceğini bildirmektedir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %75'i çalıştıkları kurumda istismar prosedürünün olduğunu belirtse de, sınıf öğretmenlerinin istismar vakasıyla karşılaştıklarında ne yapacaklarını tam olarak bilemedikleri söylenebilir. Çocuk istismarı ve ihmali şüphesi ile karşılaştıklarında, durumu yetkili kurumlara bildirmek öğretmenlerin en önemli rollerindedir. Buradaki amaç istismara maruz kalan çocuk kurbanları belirlemek, ihmal ve istismarı durdurmaya yönelik girişimlerde bulunmak, aile ve çocuğu psiko-sosyal destek sistemlerinden yararlandırmak ve istismarın tekrarlanmasını engellemektir (Walsh vd., 2005). Konuya ilişkin literatür bulguları incelendiğinde, yapılan çalışmalarda benzer sonuçların bulunduğu görülmektedir. Tugay'ın (2008) araştırmasında ihmal ve istismar olgularında bildirim yapacakları kurum ve kuruluşlar sorulduğunda öğretmenlerin %33'ü ASP İl Müdürlüğü'ne, %24.8'i Milli Eğitim Müdürlüğüne, %12.8'i Sağlık Müdürlüğüne, %29'u polislere, % 16.5 ise okul aile birliğine bildirimde bulunacağını belirtmiştir. Pala'nın (2011) araştırmasında da "ihmal ve istismar şüphesi durumunda ilk bildirim yeri" sorusuna öğretmen adaylarının %42.1'si okul yönetimine, %24'ü ise ASP İl Müdürlüğüne bildirimde bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Kürklü'nün (2011) çalışmasında ise "Çocuk ihmal ve istismarını tespit ettiğinizde kime bildirirsiniz?" sorusu 237 ilköğretim öğretmeni tarafından %56 oran ile okul yönetimi, %21.2 oranı ile de ASP İl Müdürlüğü şeklinde yanıtlanmıştır. Yine, Aksel ve Irmak (2015) çalışmalarında öğretmenlerin çocuk cinsel istismarını resmî kurumlara bildirim konusunda bilgilerinin yetersiz olduğunu saptamışlardır. Yukarıdaki çalışmalar birbirini destekler nitelikte olup, araştırma sonuçları öğretmenlerin çoğunun istismar durumlarıyla karşılaştıklarında ne yapmaları, nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini bilmediğini ortaya koymaktadır. Türkiye'de çocukların uğradıkları bir ihmal veya istismar durumunda devlet birimlerinden herhangi bir yardım alabilmesi için, öncelikle yasal mercilere bildirimde bulunulması gerekmektedir. Bu bildirim çocuk tarafından yapılabildiği gibi aile bireyleri ya da istismarı fark eden başka birileri tarafından da yapılabilmektedir. Ülkemizde korunmaya muhtaç çocukların tespiti ve incelemesi ile bu çocuklar hakkında koruma kararı verilmesi 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 21. ve 22. maddeleri ile düzenlenmiştir. Bu maddelere göre korunmaya ihtiyacı olan çocukların tespitinde ve incelemelerinde mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları, köy muhtarları, genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları da görevlidir; yine Çocuk Koruma Kanunu korunmaya muhtaç çocuğun ASPB' ye bildiriminde adli ve idari mercileri, kolluk görevlilerini, sağlık ve eğitim kuruluşlarını, sivil toplum kuruluşlarını yükümlü kılmaktadır. Dolayısıyla çocuğun istismarının mutlaka adli sistem içerisinde ele alınması gerektiği, adli sisteme bildirimde bulunmamanın suç teşkil ettiği vurgulanmaktadır. Yasal yükümlülük bulunmasına rağmen fark edilen istismar olguları her zaman bildirilmemektedir. Buna ek olarak resmi makamlarca kayıtlara geçen istismar vakalarının çok küçük bir kısmının öğretmenler tarafından bildirildiği görülmektedir. Bu durumun nedenleri arasında, öğretmenlerin bu tür olayları kime ve nasıl bildireceklerini bilememe, bildirim yararlı olacağına inanmama, sonuçlarından çekinme, çok ağır olmayan durumlarda da dayanın ailede çocuğu terbiye etmek için kullanılabilecek uygun bir yöntem olduğuna inanma, aile içi durumlara karışmak istememe gibi birçok etmen sayılabilir (Dinç, 2011; Kürklü, 2011; Tansel, 2017; Tugay, 2008). Bu bilgiler ve araştırma bulguları doğrultusunda, sınıf öğretmenlerinin, istismar olgusuna ilişkin yapılması gerekenler ve yasal sorumluluklar

konusunda bilinçlendirilmeleri, periyodik ve nitelikli hizmet içi eğitim ve seminerlerle desteklenmeleri önerilmektedir

Çalışmanın üçüncü alt problemi doğrultusunda yapılan analizler sonucunda; “ihmalin çocuk üzerindeki belirtileri” alt ölçeğinin en yüksek madde puan ortalamasına; “istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri” alt ölçeğinin ise en düşük puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali belirti ve risklerine yönelik toplam ölçekten aldıkları madde puan ortalaması 3.64 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar istendik değer olan 5.0’a kıyasla ve istismar olgusunun hassasiyeti ve sonuçları göz önünde bulundurulduğunda bilgi açığı olduğunu gösteren değerlerdir ve sınıf öğretmenlerinin bu konuda gerekli yeterlilikte olmadıklarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Örneğin, Kürklü’nün (2011) araştırmasında çocuk istismarına ilişkin belirti ve riskleri tanılama ölçeğine cevap veren öğretmenlerin, bütün sorulara doğru cevap vermeleri halinde almaları gereken puan 51 olarak hesaplanmış olup; araştırma sonuçlarına bakıldığında öğretmenlerin aldıkları puanlar 11-47 arasında değiştiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeylerini incelemek amacıyla Tezdiğ (2017) tarafından yürütülen araştırmanın sonuçlarına göre; katılımcıların çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanılanma ölçeği genelinden aldıkları puan ortalaması $3,38 \pm 0,30$ olup; en düşük puanı “istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri” alt boyutundan, en yüksek puanın ise “ihmalin çocuk üzerindeki belirtileri” alt boyutundan alındığı tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında ve mevcut çalışmanın bulguları doğrultusunda, sınıf öğretmenlerinin istismar olgusuna yönelik bilgi eksikliği yaşadıkları söylenebilir. Bu noktadan hareketle, sınıf öğretmenlerine en kolay ulaşılabilecek zaman diliminin lisans eğitimleri olduğu düşünüldüğünde, öğretmen adaylarına çocuk istismarına yönelik eğitimlerin zorunlu ders olarak verilmesi ayrıca mesleğini sürdürmekte olan öğretmenlerin de seminerler ve uygulamalı eğitimler aracılığıyla çocuğun istismarı ve korunmasına ilişkin yeterliliklerinin artırılması gerektiği önerilmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre, sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine dayalı çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanması ile ilgili durumları incelediğinde, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre istismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtilerini ve istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini daha iyi tanımladığı belirlenmiştir. Kısacası kadın öğretmenler çocuğa yönelik zararlı davranışları daha kolay belirleyebilmektedirler. Tezdiğ’in (2017) araştırma sonuçlarına göre kadın öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanılanma ölçeğinden aldıkları puanlar ile ölçeğin genelinden aldıkları puanlar erkek öğretmenlerden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bu iki durum birbirini destekler niteliktedir. Bu durumun, kadınların annelik rolü dolayısıyla konuya ilişkin daha duyarlı bir tutum sergileme eğiliminde olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Mevcut çalışmanın beşinci alt problemi kapsamında sınıf öğretmenlerinin medeni durumlarına göre çocuk ihmali ve istismarının belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik olarak yapılan analizler sonucunda, medeni duruma dayalı olarak bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde bu konuda yapılan araştırmaların farklı sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir. Kürklü’nün (2011) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerde çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve riskleri tanılama durumunun medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Bu

araştırmada ortaya çıkan sonuç mevcut çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Ancak Sağır ve Gözler'in (2013) gerçekleştirdikleri araştırmada evli öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin bekâr öğretmenlerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırma grubu incelendiğinde bekar öğretmen sayısının fazla olduğu dikkat çekmekte olup, bu durumun mevcut çalışmanın sonuçlarını etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın altıncı alt problemi doğrultusunda, sınıf öğretmenlerinin yaşlarına dayalı çocuk ihmalinin belirti ve risklerinin tanımlanmasına yönelik durumları incelendiğinde ise genç öğretmenlerin (25-29 yaş) "çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtiler", "ihmalin çocuk üzerindeki belirtileri", "çocuk istismarı ve ihmalinde ailesel özellikler" ve "istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri", alt ölçeklerinden diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları bulgulanmıştır. Benzer olarak, yapılan bir çalışmada çocuk istismarına yönelik hassasiyetin 46 yaş ve üzeri bireylerde daha az olduğu belirlenmiş, bu durumun belli bir yaştan sonra istismar olgusuna ilişkin duyarlılığın azalması ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür (Özyürek, Çetin ve Yıldırım, 2018)

Sonuç olarak mevcut araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarını ve ihmalini tanıma ve istismar olgusuna yönelik yasal gereklilikler ve çocuğu istismardan korumak üzere yönetmelikteki rol ve sorumlulukları ile ilgili bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Çocukluk dönemi yaşantılarının bireylerin kişilik gelişimini etkilediği ve yetişkin dönemde de bu etkilerin sürdüğü bilinmektedir (Akgül, 2015). Çeşitli araştırmalarda çocukluk döneminde maruz kalınan olumsuz yaşantıların yalnızca maruz kalınan zaman diliminde değil, bireylerin erişkin yaşamlarında da etkisini sürdürdüğü ve istismara maruz kalan bireylerin çeşitli psikolojik problemler yaşamasına neden olabileceği vurgulanmaktadır (Kendall-Tackett ve Marshall, 2002; Örsel, 2011; Polat, 2007). Okullar, çocukların ev dışında zamanlarını en çok geçirdikleri mekânlardan biridir. Dolayısıyla çocukluk döneminde neredeyse tüm gün okullarda çocukla birlikte olan sınıf öğretmenleri, çocuklarıyla yakın ilişkileri nedeniyle, istismara maruz kalmış ve kalmakta olan bir çocuğu, görünümünden ve davranışlarından kolayca tanıyabilecek konumdadır. Örneğin, çocuğun bakımsız olması, mevsim şartlarına göre giyinmemesi, yaşına uygun bir gelişim düzeyinde olmaması, çocukta öğrenme konusunda güçlüklerin bulunması durumunda sınıf öğretmeni çocuğun ihmal edildiğinden şüphelenerek çeşitli önlemler alabilir. İhmal ve istismarın belirtilerinin erken farkedilmesi, çocuğun yaşadığı olumsuz ve travmatik durumdan daha hızlı şekilde kurtulması açısından önemlidir. Bu noktadan hareketle, çocuklarla geçirdiği zaman dilimi ve yakın etkileşimleri açısından özellikle sınıf öğretmenlerinin eğitim müfredatlarının gözden geçirilmesinin sağlanarak lisans eğitimleri süresince istismar olgusuna yönelik daha ayrıntılı ve zorunlu bir eğitimden geçmeleri, hizmet içi ve mezuniyet sonrası nitelikli ve sürekli eğitimlerle ve örnek uygulamalarla çocuk istismarı ve yasal sürece yönelik bilgi düzeylerinin artırılması, okullarda sürecin etkin bir şekilde işleyebilmesi için çocuk istismarının bildirilmesine ilişkin yasal zorunlulukları içeren açık prosedürlerin bulundurulması önerilmektedir. Ayrıca mevcut çalışmaya ilişkin bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu çalışmanın örneklemini Gümüşhane İl merkezinde görev yapan sınıf öğretmenleri ile sınırlı olup, araştırmanın verileri katılımcıların öz bildirimlerine dayalıdır. Bulguların genellenebilmesi açısından, araştırmanın farklı örneklem üzerinde tekrarlanması faydalı olabilir. Ayrıca farklı branşlardaki öğretmenlerden de veri toplanarak gruplar arası farklılıkların karşılaştırıldığı araştırmalar ile konuya ilişkin daha kapsamlı bir resim elde edilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Suç Ve Şiddetle Mücadele Uygulama Ve Araştırma Merkezi [ASUMA] ve Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Merkezi [İMDAT]. (2018). *Türkiye’de Çocuk İstismarı (Rapor No.2)*. URL: <http://imdat.org/wp-content/uploads/2018/05/RAPOR-%C3%87OCUK-%C4%B0ST%C4%B0SMARITAM.pdf> 21 Ocak 2019’da erişildi
- Akgül, E. (2015). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Çalışan Personelin Cinsel İstismar Bildirim Durumları, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksel, Ş. ve Yılmaz Irmak, T. (2015). Çocuk cinsel istismarı konusunda öğretmenlerin bilgi ve deneyimleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(16), 373-391.
- Altıparmak, S. (2008). Çocuk istismarı ve ihmalinin çocuk bedeni üzerine etkileri. *Çocuk Dergisi*, 8(1), 9-13.
- Bruce, L. C., Heimberg, R. G., Goldin, P. R., & Gross, J. J. (2013). Childhood maltreatment and response to cognitive behavioral therapy among individuals with social anxiety disorder. *Depression and Anxiety*, 30, 662-669.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi: Ankara.
- Clark, D. B., Thatcher, D. L., & Martin, C. S. (2010). Child abuse and other traumatic experiences, alcohol use disorders and health problems in adolescence and young adulthood. *Journal of Pediatric Psychology*, 35(5), 499-510.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education* (6th ed.). Routhledge: USA.
- Cowen, P. S. (1999). Child neglect: Injuries of omission. *Pediatric Nursing*, 25(4), 401-405.
- Dilsiz, H., & Mağden, D. (2015). Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi ve risk tanıma düzeylerinin tespit edilmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 678-694.
- Diñç, M. (2011). *Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı*. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi içinde (s.56-71). *Çocuklarda Fiziksel İstismar*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Dube, S. R., Felitti, V. J., Dong, M., Chapman, D. P., Giles, W. H., & Anda, R.F. (2003). Childhood abuse, neglect, and household dysfunction and the risk of illicit drug use: The adverse childhood experiences study. *Pediatrics*, 111(3), 564-72.
- Dubowitz, H., Papas, M. A., Black, M. M., & Starr, R. H., Jr. (2002). Child neglect: outcomes in high-risk urban preschoolers. *Pediatrics*, 109, 1100-1107.
- Erol, D. (2007). Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları (Eskişehir İl Örneği). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Erol, A., Ersoy, B., & Mete, L. (2013). Majör depresyonda özkıyım girişimi ile çocukluk çağı örselenmeleri arasındaki ilişki. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(1), 1-6.

- Field, A. (2013). *Discovering statistic using IBM SPSS* (4th ed.). London, UK: Sage.
- Finkelhor, D., Ormrod, R., Turner, H., & Hamby, S. L. (2005). The victimization of children and youth: A comprehensive national survey. *Child Maltreatment*, 10(1), 5-25.
- Giardino, A. P., Lyn, M., & Giardino, E. (eds) (2010). *A practical guide to the evaluation of child physical abuse and neglect*. 2.nd edition. Springer New York: Dordrecht Heidelberg London.
- Gilbert, R., Widom, C., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet*, 373(3), 68-81
- Karakuş, Ö. (2012). Relationbetweenchildhoodabuseand self esteem in adolescence. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 753-763.
- Kendall-Tackett, K. (2002). The health effects of childhood abuse: Four pathways by which abuse can influences health. *Child Abuse and Neglect*, 6(7), 715-730.
- Kounou, K. B., Bui, E., Dassa, K. S., Hinton, D., Fishcher, E., Djassoa, G., Birmes, P. & Schmitt, L. (2013). Childhoodtrauma, personalitydisorderssymptomsandcurrentmajordepressivedisorder in Togo. *SocPsychiatryPsychiatrEpidemiol*, 48, 1095–1103.
- Kozcu, Ş. (1991). Çocuk istismarı ve ihmali. Aile Yazıları III. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi, 5(3), 379-390.
- Kürklü, A. (2011). Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Lau, J. T. F., Chan, K. K., Lam, P. K. W., Choi, P. Y. W., & Lai, K. Y. C. (2003). Psychological correlates of physical abuse in Hong Kong Chinese adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 27, 63–75.
- Müderrişoğlu, S., Dedeoğlu C., Akço S. ve Akbulut B. (2014). Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. İstanbul.
- Norman, R.E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., & Vos, T. (2012). The long-term consequences of child physical abuse, emotional abuse and neglect: A systematic review and meta-analysis. *Plos Medicine*, 9(11), e1001349.
- Olsson, E. A. (1981). Socio economic and psycho-cultural contexts of child abuse and neglect in Turkey. In J. E. Korbin (Ed.), *Child abuse and neglect: Cross-cultural perspectives*. Berkeley: University of California Press.
- Örsel S., Karadağ H., Karaoğlan Kahiloğulları A., Akgün Aktaş E. (2011). Psikiyatri Hastalarında Çocukluk Çağı Travmalarının Sıklığı ve Psikopatoloji İle İlişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 12:130-136.
- Özyürek, A., Çetin, A., & Yıldırım, R. (2018). Aile hekimi ve öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki görüş ve tutumları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 436-453.
- Pala, B. (2011). Geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri. Aile Hekimliği Anabilim Dalı Tıpta Uzmanlık Tezi. Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Eskişehir.

- Polat, O. (2007). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı: Tanımlar 1, (Der. Oğuz Polat), Hukuk Kitapları Dizisi:782, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara.
- Sağır, M. (2013). Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Görüşleri ve Farkındalık Düzeyleri (Kayseri İli Örneği). Yüksek Lisans Tez. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sağır, M.,& Gözler, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik görüşleri ve farkındalık düzeyleri. Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi, (3)5, 67-101.
- Sedlak, A. J., & Broadhurst, D. D. (1996). Third national incidence study of child abuse and neglect: Final report.
- Springer, K. W., Sheridan, J., Kuo, D., & Carnes, M. (2007). Long-term physical and mental health consequences of childhood physical abuse: Results from a large population-based sample of men and women. Child Abuse and Neglect, 31, 517-530.
- Şahin, F., Beyazova, U. (2001). Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı. Milli Eğitim Dergisi, 151, 90-94.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. (2010). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu, 2010. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 03.02.2019)
- Tezdiğ, C. C. (2017). Öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, KKTC.
- Tugay, D. (2008). Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2014. <http://www.ailecocuksiddet.info/RAPOR.pdf> adresinden erişildi.
- Türkkan, T. (2017). Lise öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile bilişsel çarpıtma ve yalnızlık eğilimleri arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Trabzon.
- UNİCEF, 2016. Çocuklara kötü muamelenin önlenmesi: bu konuda harekete geçilmesine ve kanıt toplanmasına yönelik bir kılavuz. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43499/21/9241594365_tur.pdf adresinden erişildi.
- Walsh, K., Farrell, A., Schweitzer, R., & Bridgstock, R. (2005). Critical factors in teachers’ detecting and reporting child abuse and neglect: Implications for practice. Final Report, Abused Child Trust. Brisbane: Abused Child Trust.
- Zlotnick, C., Johnson, J., Kohn, R., Vicente, B., Rioseco, P., & Saldivia, S. (2008). Childhood trauma, trauma in adulthood and psychiatric diagnosis: Results from a community sample. Compr Psychiatry, 49(2), 163-169.